

Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk v Slovenskej republike za rok 2013

PhDr. Ľubica Segešová

CVTI SR, metodicky pôsobiace pre potreby technických knižníc a informačných stredísk (ďalej len TK/IS), v súlade s plánom štátnych štatistických zisťovaní Slovenskej republiky, vykonávaným Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, získalo a spracovalo o nich štatistické údaje za rok 2013.

Z pôvodnej vybranej reprezentatívnej vzorky 336 TK/IS z roku 1989 **ostalo po prieskume za rok 2012 v databáze 33 TK/IS (9,8 %)**.

Z 33 TK/IS oslovených CVTI SR, ktoré ostali v portfóliu z roka 2012 v databáze, bolo v roku 2013 22 fungujúcich (66,66 %), 7 stagnujúcich (21,21 %), 3 zakonzervované (9,09 %) a 1 zrušená (3,03 %) technická knižnica.

Rok	Počet TK/IS = počet % z 336	Fungujúce TK/IS = počet % z 336	Stagnujúce TK/IS = počet % z 336	Zakonzervované TK/IS = počet % z 336
1989	336 = 100 %	336 = 100 %	0 z 336	0 z 336
2013	33 = 9,82 %	22 = 6,54 %	7 = 2,08 %	3 = 0,89 %
		Zrušené TK/IS = počet % z 336 v roku 2013 0 z 336 1 = 0,29 % (od roku 1989 spolu 304 = 90,47 %)		

Od roku 2004 pripravilo MK SR po desiatykrát okrem printovej aj elektronickej verziu výkazu. Výkaz, pripravený v rámci Programu štátnych štatistických zisťovaní, schválený na roky 2012 – 2014, bol aj v predposlednom roku jeho platnosti na niektorých miestach zmenený. Pre technické knižnice a informačné strediská, ktoré pôsobia bez právnej subjektivity ako súčasť rôznych organizácií, bola vo vstupnej – identifikačnej časti veľkým zásahom zmena z označenia Názov organizácie na Názov knižnice. Väčšina knižníc doň vypísala iba stereotypné „Technická knižnica“ bez doplnenia názvu organizácie, na ktorú už nikde v identifikačnej časti nebolo miesto. Nasledovala už len adresa, ktorá neumožňovala identifikovať organizáciu. Pripravovanú zmenu som pritom v priebehu roka 2013 niekoľkokrát pripomenovala. Naproti tomu, ako prínos v identifikačnej časti e-výkazu, hodnotím jeho rozšírenie o Stav knižnice, kde sa pri stagnujúcich a zakonzervovaných TK/IS dal vpísať aj rok, odkedy sa TK/IS v takomto stave nachádza, čo umožňuje objektívne vypočítať 5-ročné obdobie stagnácie/zakonzervovania, po ktorom by TK/IS mala byť zo zoznamu vyradená.

Pri vyplňovaní e-výkazu mali technické knižnice na 1. - identifikačnej strane problémy aj s nepriechodnosťou na 2. stranu. Robilo im problém dešifrovať novým spôsobom v roku 2013 vytvorené, že treba odkliknúť áno/nie pri Evidenčnom čísle v Zozname knižníc SR.

Viacere TK boli v Zozname knižníc SR zaevidované už dávnejšie, ale ani oni, ani nikto iný neaktualizuje ich názvy, ktoré sa pri TK niekedy aj z roka na rok menia. Upozornila som ich na tento fakt a na potrebu zasielať do Zoznamu knižníc SR aj aktualizácie svojich názvov.

Do e-výkazu neboli v roku 2013 pridané žiadne nové ukazovatele. Naopak, bol mierne zredukovaný, no nesúhlasím s vypustením všetkých. Napr. v 6. Module Informačné technológie bol vypustený ukazovateľ o počte sprístupňovaných licencovaných EIZ (báz dát) zakúpených z vlastných prostriedkov, ktorý poukazoval na to, ako TK/IS preferuje túto oblasť. Podobne v 7. Module Zamestnanci a hospodárenie bol vypustený ukazovateľ, ktorý chýbal najmä pri objektívnom vyplňovaní štatistiky ústrednej knižnice siete – CVTI SR – Výdavky na nákup licencií a databáz. Z ukazovateľa Kapitálové výdavky spolu (v EUR) vypadla z v tom podpoložka – automatizácia.

Najväčším problémom pri štatistickom e-vykazovaní TK/IS za rok 2013 bolo však **neskoré sprístupnenie finálneho e-výkazu KULT (MK SR) 10-01 Ročného výkazu o knižnici za rok 2013**. Dodanie jeho **finálneho linku až v prvej polovici marca 2014** viedlo k mnohopočetnej „jalovej“ korešpondencii medzi technickými knižnicami, ktoré sa neustále e-mailami i telefonicky na mňa obracali, kedy bude e-výkaz sprístupnený na vyplnenie. Niektorí posielali vyplnené rôzne neplatné verzie e-výkazu. Trojmesačné čakanie na výkaz a zbytočné vybavovanie nás znechucovalo, odčerpávalo čas i chuť do práce. Preto som pri zosumarizovaní problémov so štatistickým vykazovaním za rok 2013 vedenie OKS písomne poprosila, aby bol výkaz na rok 2014 otestovaný včas a zaslaný najneskôr do konca januára 2014. Jeho sprístupňovanie sa už aj tak v predošliých rokoch oneskorovalo - 20. – 25. január – ale ešte spadalo do akceptovateľného limitu dodania e-výkazu v prvom mesiaci nasledujúceho roka.

Z 22 fungujúcich TK/IS vyplnilo e-výkaz bez jednej organizácie, ktorej zamestnankyňa odchádzala začiatkom roka do dôchodku a nemohla čakať na sprístupnenie e-výkazu, 21 TK/IS (95,45). Úplne bezchybne nevyplnila print i e-výkaz ani jedna, v roku 2012 4 TK/IS (16 %) a v roku 2011 to bezchybne zvládlo až 8 TK/IS (30,8 %). Správny medziročný súčet knižničného fondu malo 13 TK/IS (59,09%), čo je tiež o niečo horšie ako v predošliých rokoch - 16 TK/IS (64 %) v roku 2012, 17 (65,38 %) v roku 2011, 65,51 % v roku 2010, no v roku 2009 ho dokázalo správne uviesť len 42,85 %. Naďalej pretrváva problém pri správnom vyplňovaní 7. Modulu Zamestnanci a hospodárenie, kde sa od roku 2007 novým spôsobom prepočítava prepočítaný stav zamestnancov knižnice v závislosti od týždenného počtu pracovných hodín, určených pre služby zamestnancom organizácií. V roku 2010 sa zmenili – vzhľadom na vzdelanie – v ukazovateľoch sledovaní zamestnanci knižníc. Od roku 2012 k nim pribudli ďalšie 3 kategórie sledovaných zamestnancov. Knižnice opäť veľmi lakonicky a výberovo uvádzali svoje hospodárske údaje v eurách, ak ich však chceli, vedeli alebo mohli zverejniť.

Stagnujúce TK/IS (7):

1. Bukóza Holding, a. s., Hencovce - stagnuje od roku 2010;
2. Elektrokarbon, a. s., Topoľčany – stagnuje od roku 2006 (8 rokov) – **pre rok 2014 vyradená z evidencie;**
3. MATADOR-AUTOMOTIVE Vráble, a. s. – stagnuje od roku 2007 (7 rokov) – **pre rok 2014 vyradená z evidencie;**
4. Slovenské energetické strojárne, a. s., Tlmače – stagnuje od roku 2013;
5. Slovnaft, a. s., Bratislava – stagnuje od roku 2009 (5 rokov) – **pre rok 2014 vyradená z evidencie;**
6. VEGUM, a. s., Dolné Vestenice – stagnuje od roku 2011;
7. ZSNP, a. s., Žiar nad Hronom – stagnuje od roku 2013.

Zakonzervované TK/IS (3):

1. INGEO – ighp, spol. s r. o., Žilina – zakonzervované od roku 2005 (9 rokov) – **pre rok 2014 vyradená z evidencie;**
2. Výskumný ústav chemických vlákien, a. s., Svit – zakonzervované od roku 2011;
3. Výskumný ústav pre petrochémiu, a. s., Prievidza – zakonzervované od roku 2012.

Zrušené TK/IS (1):

1. VÚJE, a. s. Trnava.

Znamená to, že v databáze nám pre rok 2014 po vyradení nad 5 rokov zakonzervovaných a stagnujúcich 4 TK/IS ostalo 29 TK/IS.

Za rok 2013 vykazovali údaje fungujúce špeciálne TK/IS patriace pod nasledujúce rezorty:

1. **Knižnice bez rezortu (KBR): 3**
2. **Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR (MDVRR SR): 2**
3. **Ministerstvo hospodárstva SR (MH SR): 10**

4. Ministerstvo kultúry SR (MK SR): 1
 5. Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP SR): 4
 6. Úrad geodézie, kartografie a katastra SR (ÚGKK SR): 1
 7. Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR (ÚNMS SR): 1
-

S P O L U:

22 fungujúcich špeciálnych TK/IS

V 22 vykazujúcich fungujúcich špeciálnych TK/IS v rámci všetkých rezortov pôsobilo:

- 14 samostatných technických knižníc,
- 3 technické knižnice v rámci vyšších útvarov,
- 1 samostatné informačné stredisko,
- 4 útvary, ktoré sa označili ako „iné“.

Kým v roku 2012 pribudli samostatné technické knižnice na úkor technických knižníc v rámci vyšších útvarov a samostatných informačných stredísk, v roku 2013 ubudli samostatné technické knižnice a viac sa ich vykázalo ako iné útvary.

K N I Ž N I Č N Ý F O N D

22 TK/IS vykázalo **knižničný fond 440 122 k. j.**, index **106** (o 16 vyšší ako pri minuloročnom prieskume, v roku 2012 bol opačne o 14 nižší ako pri prieskume z roku 2011 a ten bol zas opačne o 12 vyšší ako v roku 2010).

Knižničný fond tvorili:

- knihy a zviazané periodiká – **311 820 k. j. (70,84 % z celkového fondu)**, index **103**,
- špeciálne dokumenty – **128 302 k. j. (29,15 % z celkového fondu)**, index **112**,
z toho: - *audiovizuálne dokumenty* – **1 365 k. j. (0,31 % z celkového fondu)**, index **121**,
- *elektronické dokumenty* – **908 k. j. (0,21 % z celkového fondu)**, index **108**,
- *mikroformy* - **0 k. j. (0 % z celkového fondu)**, index **0**.

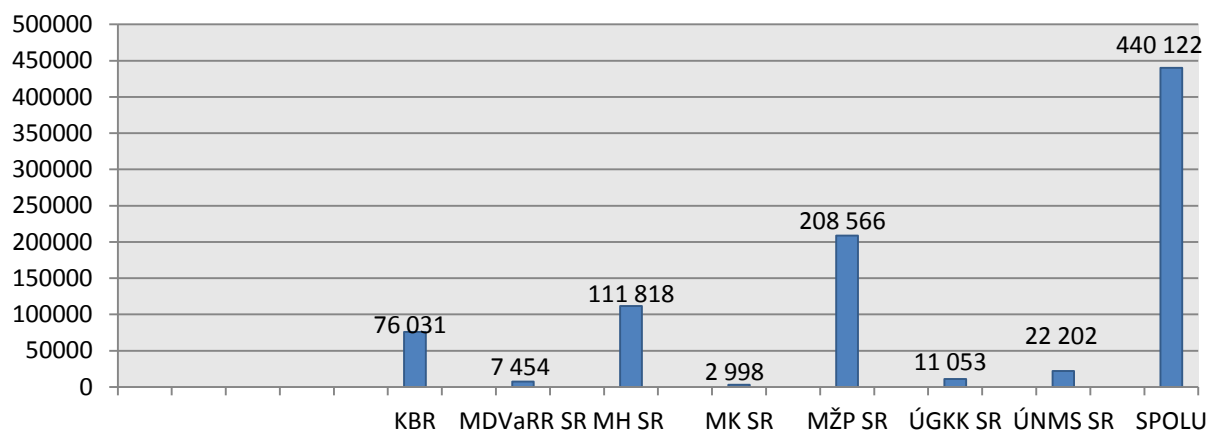
Priemerný knižničný fond pripadajúci na 1 TK/IS bol po zaokrúhlení na **20 005**, bol priemerne o 1 101 vyšší ako v roku 2012. Ten z roku 2012 bol opačne priemerne až o 2 199 nižší ako v roku 2011. Kým v roku 2012 išlo o viac ako 2-tisícovú odchýlku smerom nadol, v roku 2013 to bolo zas opačne. Priemerne išlo o viac ako tisícovú odchýlku nahor.

Počet kníh a zviazaných periodík v knižničných fondoch TK/IS medziročne narástol o 1 %, v roku 2012 o 1,44%, pričom v roku 2011 klesol o 10,91%. Fond špeciálnych dokumentov, ktorý v roku 2012 klesol až o 3,12%, v roku 2013 vzrástol o 0,68 %. Fond audiovizuálnych dokumentov, ktorý v roku 2011 nepatrne vzrástol o 0,01 % a v roku 2012 vzrástol výraznejšie o 0,15%, v roku 2013 opäť mierne vzrástol o 0,02 %. Stav elektronických dokumentov, ktorý sa už v roku 2012 znížil o 0,06% v roku 2013 sa znížil o ďalších 0,03 %. Tento trend badať od roku 2011, kedy sa znížil o 0,01% po tom, čo v roku 2010 dočasne narástol o 0,05 %.

Aj keď v celoštátnom výkaze sa vyžaduje vykazovanie mikroforiem, musíme permanentne konštatovať že v TK/IS sa tento druh dokumentov nenachádza.

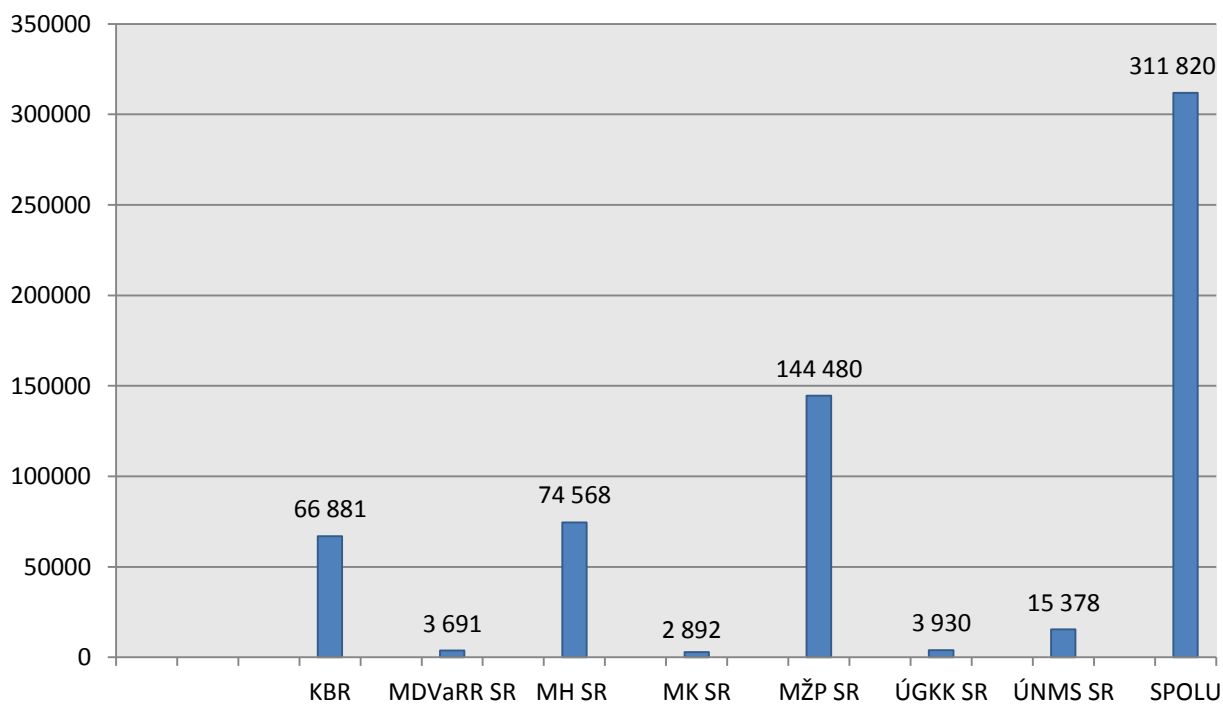
Knižničný fond – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 1)

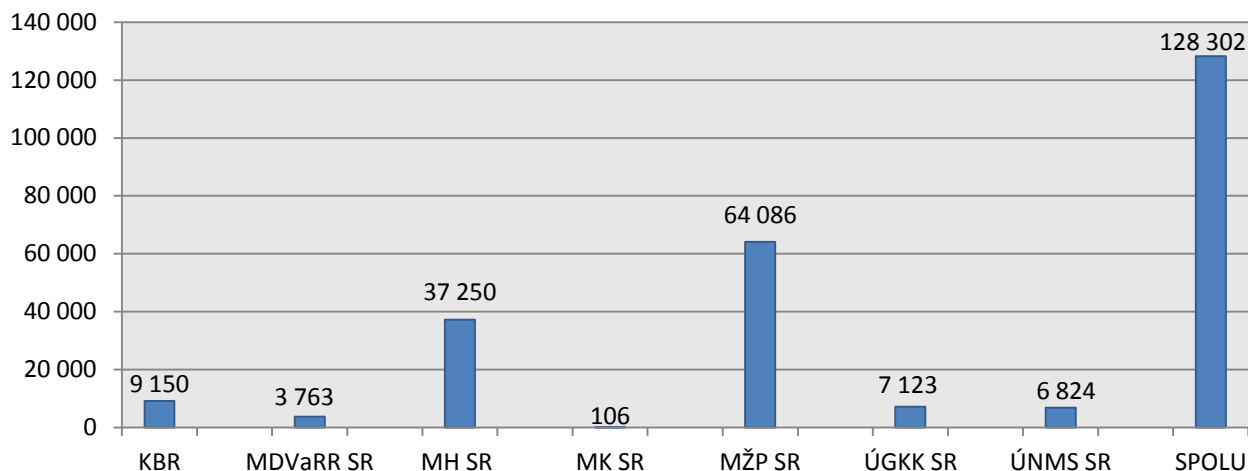
Knihy a zviazané periodiká - podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 2)

Špeciálne dokumenty – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 3)

TK/IS odoberali v roku 2013 **729 titulov periodík**, index **63**,

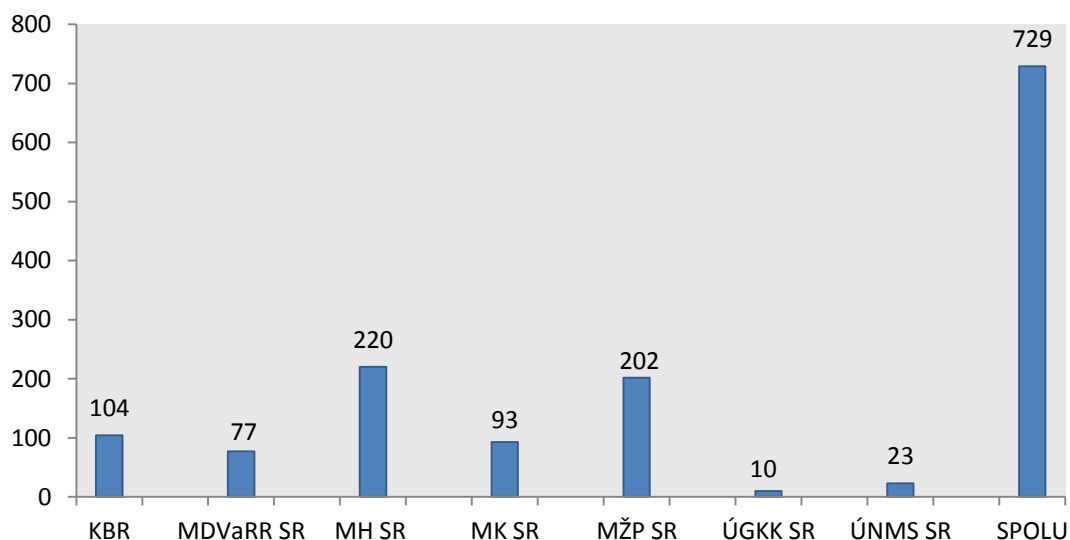
z toho: - *domácich* – **361 titulov**, index **75**,

- *zahraničných* – **368 titulov**, index **55**.

Kým v roku 2012 sa, oproti roku 2011, v číselnom i v medziročnom indexovom vyjadrení **odber periodík** iba mierne znížil, podobne ako v roku 2010, **v roku 2013 sa znížil na takmer polovičné hodnoty z roku 2012**. Návrat k hodnotám porovnateľným s rokmi 2008 a 2007 ostal v nedohľadne. **Odber zahraničných periodík**, ktorý v rokoch 2011 - 2009 predstavoval tri roky po sebe 57 % z celkového odberu periodík a v roku 2012 vzrástol na takmer 59 %, **sa v roku 2013 znížil na 50 %**. **Dlhodobá orientácia na odber zahraničných periodík sa v roku 2013 takmer stratila**. Kým v roku 2012 bolo indexové vyjadrenie o - 4 nižšie ako v roku 2011, v roku 2013 bolo oproti roku 2012 nižšie až o - 53 %. Schudobneli technické knižnice natoľko, že si už nemôžu dovoliť zvyšovať nákup zahraničných periodík, alebo knihovníci a vedenia organizácií usúdili, že stačí udržiavať medzi zahraničnými a domácimi časopismi rovnovážny stav „fifty-fifty“ ?

Tituly odoberaných periodík celkom – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 4)

DOPLŇOVANIE KNIŽNIČNÝCH FONDŮV

Ročný prírastok činil len **1 472 k. j.**, index **93**,

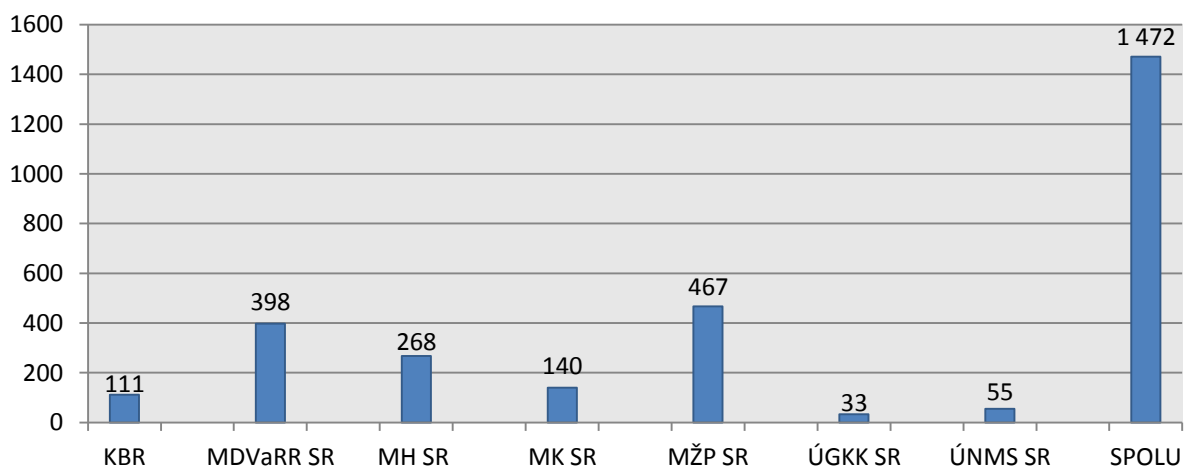
z toho: - *audiovizuálne dokumenty* – **58 k. j.**, index **93**,

- *elektronické dokumenty* – **16 k. j.**, index **21**.

Priemerný ročný prírastok v 1 TK/IS za rok 2013 bol len **81,77**, teda ešte nižší ako v roku 2012, keď bol len 88,21. **Oproti roku 2011**, kedy bol 168,5 išlo o **viac ako polovičný pokles a oproti roku 2012 o takmer tretinový pokles**. V roku 2010 činil prírastok 119,4, v roku 2009 bol 123,9, v roku 2008 bol 197,1. V roku 2007 predstavoval priemerný ročný prírastok dokonca 300 k. j.! Od roku 2005 dochádzalo k postupnému nárastu priemerného ročného prírastku. V roku 2012 došlo k výraznému zníženiu priemerného ročného prírastku a tiež k zníženiu medziročného indexu až o - 88. **V roku 2013** sa síce medziročný index zvýšil (až o 41), ale **celkový ročný prírastok bol veľmi nízky**. V **zníženom priemernom ročnom prírastku klesol aj priemerný prírastok audiovizuálnych dokumentov** o 4 k. j., no medziročný index stúpol o 31, pretože v roku 2011 knižnice nadobudli jediný a v roku 2010 nenadobudli ani 1 audiovizuálny dokument. **K výraznému poklesu došlo však v roku 2013 pri prírastku elektronických dokumentov**. Kým v roku 2012 došlo k ich nárastu v priemere o 12 dokumentov a v indexovom vyjadrení až o + 60, v roku 2013 klesol ich priemerný prírastok na polovicu a v indexovom vyjadrení až o - 98. **V roku 2013 sme sa tak vrátili k trendom z rokov 2008 a 2007, keď sa prírastok elektronických dokumentov postupne znižoval**. K prekvapivo vysokému – až 100 % poklesu – došlo napr. aj v roku 2010, vtedy v indexovom vyjadrení až o - 44.

Ročný prírastok k. j. – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 5)

Celkový prírastok 1 472 k. j. bol získaný:

- *kúpou* – **639 k. j.** (43,41 % z celkového prírastku), index **52**,
- *povinným výtláčkom* – **52 k. j.** (3,53 % z celkového prírastku), index **65**,
- *darom a vlastnou produkciou* – **643 k. j.** (43,68 % z celkového prírastku), index **227**,
- *výmenou* – **138 k. j.** (9,37 % z celkového prírastku), index **985**,
- *bezodplatným prevodom* – **0 k. j.** (0 % z celkového prírastku), index **0**.

Prvé miesto obsadilo dopĺňovanie prostredníctvom daru a vlastnej produkcie firiem, ktoré toto prvenstvo získalo po prvýkrát v roku 2011, kedy tvorilo **viac ako polovicu prírastku**. Brali sme to vtedy v prehľadoch ročných štatistík ako niečo celkom mimoriadne, no s odstupom 2 rokov vidíme, že pravdepodobne pri nedostatku finančných prostriedkov TK/IS získavajú **viac prírastku darom a vlastnou produkciou ako kúpou**.

Doplňovanie kúpou, ktoré sa dostalo v roku 2012 po viacerých rokoch opäť na 1. miesto, po tom, čo v roku 2011 zaznamenalo hlboký prepad, **obsadilo v roku 2013 až 2. miesto a netvorilo ani polovicu prírastku.**

Doplňovanie výmenou, ktoré sa v roku 2012 umiestnilo na 4. mieste a tvorilo len zanedbateľnú časť doplňovania TK/IS, **v roku 2013 obsadilo 3. miesto**, z ktorého zosadilo doplňovanie povinným výtlačkom z roku 2012.

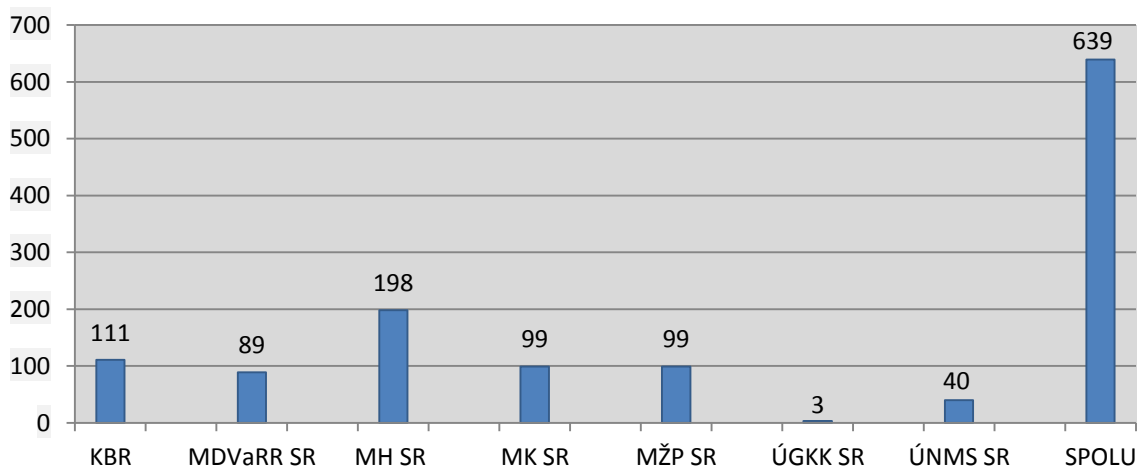
Doplňovanie povinným výtlačkom, ako skôr výnimočný spôsob doplňovania TK/IS, obsadzovalo väčšinou až piate miesto, v rokoch 2009 až 2011 sa dostalo na štvrté miesto, a v roku 2012 obsadilo 3. miesto, **sa v roku 2013 vrátilo na 4. miesto, ktoré mu v hierarchii doplňovania celkom prináleží.**

Doplňovanie prostredníctvom bezodplatného prevodu, ktoré sa pre rokmi umiestňovalo až na piatom mieste, ale ku ktorému v roku 2011 a 2012 ani nedošlo, **ostalo aj v roku 2013 nenaplnené žiadnym číslom a obsadilo 5. miesto.**

Podľa medziročných indexov najväčší nárast zaznamenalo doplňovanie výmenou, ďalej doplňovanie darom a vlastnou produkciou. Najväčší pokles zaznamenalo doplňovanie povinným výtlačkom a kúpou.

Prírastok k. j. kúpou – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 6)

ÚBYTOK KNIŽNIČNÝCH FONDŮV

Z knižničných fondov fungujúcich 22 TK/IS **v roku 2013 ubudlo 2 475 k. j.**, index **399**. V roku 2012 bol úbytok len 1 240 k. j., index 28 (o 132 nižší ako v roku 2011, kým vtedy bol naopak o 76 vyšší ako v predošlom roku; v roku 2009 bol tiež až o 104 vyšší ako v roku 2008. Len v roku 2008 bol oproti roku 2007 o 34 nižší).

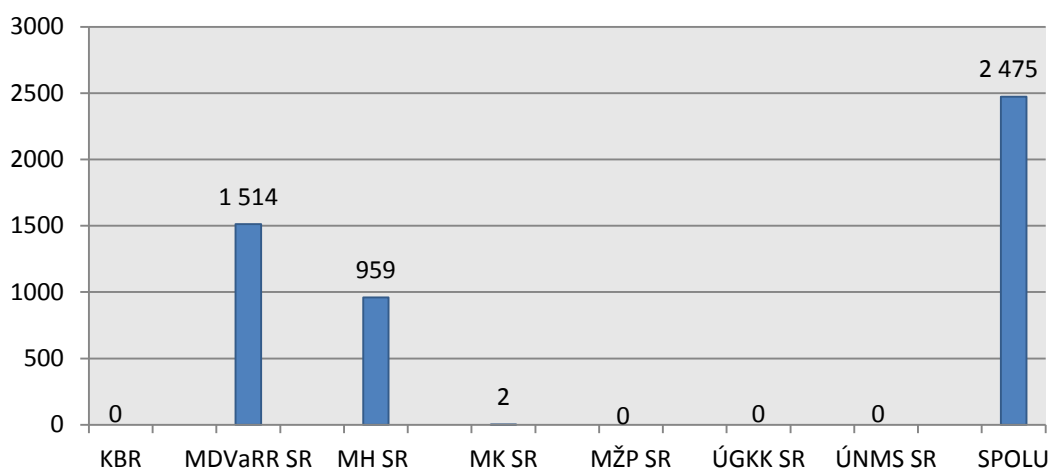
V roku 2008 sme sa po prvýkrát od roku 2004, odkedy tento pomer v štatistike TK/IS exaktne zaznamenávame, tešili z faktu, že celkový prírastok takmer o polovicu prevýšil úbytok. V štatistike za rok 2009 to bolo presne opačne. Celkový prírastok predstavoval len 62,68 % úbytku, v roku 2010 84,06 % úbytku. **V roku 2013 prírastok predstavoval len 59,74 % úbytku (v roku 2011 bol prírastok ešte nižší a predstavoval len 58,88 % úbytku).** **No v roku 2012 došlo k významnej zmene, keď prírastok predstavoval takmer 164 % úbytku.** Neprekonal tým síce rok 2008, keď celkový prírastok predstavoval až 183 % úbytku, čo bolo zatiaľ celkom výnimočné. Štandardné sú skôr čísla z predošlých rokov (v roku 2007 prírastok predstavoval len 79 % úbytku, v roku 2006 prírastok činil len 62 % úbytku, v roku 2005 len 58 % a v roku 2004 dokonca len 46 % úbytku).

V roku 2013 pomer prírastku na celkovom stave knižničného fondu činil len 0,33 %, čím prekonal doteraz najnižší stav 0,43 % z roku 2012. Druhý najnižší 0,48 % bol zaznamenaný v roku 2009, v roku 2010 vzrástol na 0,60 % a v roku 2011 poskočil na 0,61 %. V porovnaní s údajmi z rokov 2007 - 2005 je to

veľmi málo, pretože v roku 2007 činil 1,4 % a v rokoch 2006 a 2005 bol po 1,3 %. **Pomer úbytku na celkovom stave knižničného fondu bol v roku 2013 za sledované roky tretí najnižší – 0,56 %.** Najnižší za všetky sledované roky – len 0,26 % - bol v roku 2012. Oproti roku 2011, keď predstavoval až 1,04 %, 2010 a 2009 keď bol v obidvoch rokoch rovnaký 0,77 % i roku 2008, keď činil len 0,5 %, bol v roku 2012 naozaj historicky najnižší. Nesmieme zabudnúť ani na nepriaznivé roky 2007, keď predstavoval až 1,84 % celkového stavu knižničného fondu, v roku 2006, keď bol najvyšší, dokonca až 2,08 % a v roku 2005 tiež až 2,3 %. Aj v roku 2013 akoby opäť, no nevieme, či nielen dočasne, platilo konštatovanie z hodnotenia štatistiky TK/IS za rok 2008, keď sme z ročných čísiel usudzovali, že firemné knižnice v predošlých rokoch už výrazne zrevidovali svoje knižničné fondy a ponechali si naozaj len najpotrebnejšie informačné pramene, preto z nich už v posledných rokoch niet veľmi čo vyradovať. Napriek tomu **v roku 2013 knižnice vyradili zo svojich knižničných fondov takmer o polovicu viac knižničných jednotiek ako ich získali.**

Úbytok k. j. – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 7)

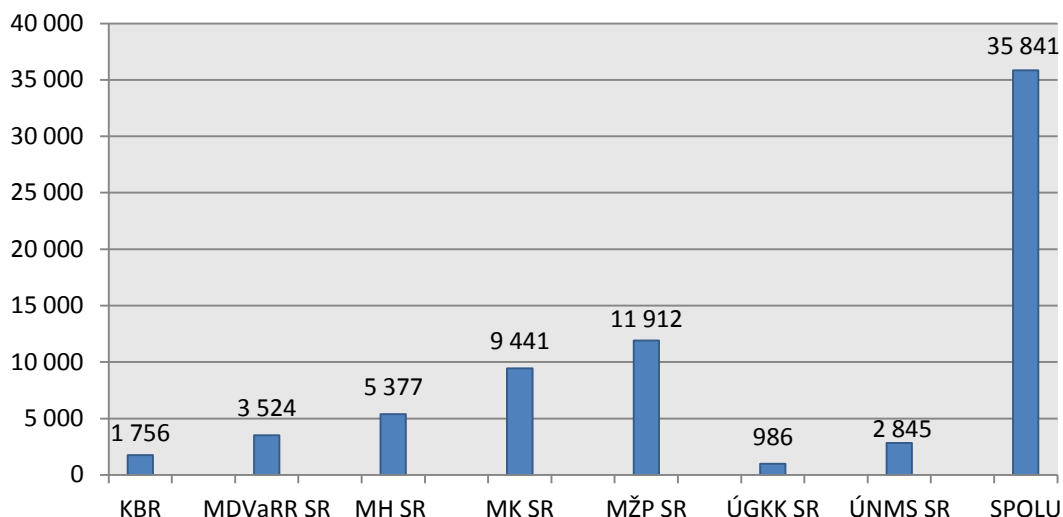
VÝPOŽIČKY - SLUŽBY - POUŽÍVATELIA

Za rok 2013 vykázalo **22 fungujúcich TK/IS spolu len 35 841 výpožičiek**, index **83** (v roku 2012 index 102) (v roku 2011 index 106, v roku 2010 index 94, v roku 2009 index 98, v roku 2008 index 96).

Na porovnanie: v roku 2012 vypožičalo 25 TK/IS spolu 49 256 výpožičiek, v roku 2011 vypožičalo 26 TK/IS 49 799 výpožičiek, v roku 2010 vypožičalo 29 TK/IS 53 619 výpožičiek, v roku 2009 28 TK/IS 54 955 výpožičiek, v roku 2008 30 TK/IS 59 972 výpožičiek, v roku 2007 34 TK/IS vypožičalo 70 472, v roku 2006 43 TK/IS vypožičalo 93 395 výpožičiek. **V roku 2013 1 TK/IS vypožičala priemerne 1 629**, v roku 2012 1 970 výpožičiek, v roku 2011 priemerne 1 945 výpožičiek, v roku 2010 priemerne len 1 849 výpožičiek, kým v roku 2009 to bolo ešte 1 963 výpožičiek. V roku 2008 to bolo ešte 1 999, v roku 2007 priemerne 2 073, v roku 2006 v priemere 2 172, v roku 2005 v priemere 3 037, v roku 2004 v priemere 2 746, v roku 2003 2 469 výpožičiek v 1 TK/IS. **V roku 2013 sme zaznamenali najnižší priemerný počet výpožičiek v 1 TK/IS od roku 2003 – teda za posledných 10 rokov.**

Výpožičky spolu – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 8)

Z toho tvorili absenčné i prezenčné výpožičky:

- *kníh* – 20 208 k. j., index 75,
- *periodík* – 11 727 k. j., index 98,
- *špeciálnych dokumentov* – 3 906 k. j., index 83.

Kým v rokoch 2010 – 2012 v absolútnych číslach vzrastal počet výpožičiek kníh, hoci počet výpožičiek periodík i špeciálnych dokumentov sa v roku 2012 oproti predošlému roku o čosi znížil, **v roku 2013 pri všetkých týchto typoch dokumentov výpožičky v absolútnych číslach, ale aj v priemerných prepočtoch na 1 TK/IS klesli.**

Absenčné výpožičky s počtom **28 114 k. j.** predstavovali takmer **78,5 % všetkých výpožičiek** (v roku 2012 79,5 %, v roku 2011 81 %, v roku 2010 70 %, v roku 2009 84 %, v roku 2008 68 %, v roku 2007 77 %, v roku 2006 86 %, v roku 2005 až 89 %), **prezenčné výpožičky** s počtom **7 727** zvyšných **21,5 %**. **Absenčné výpožičky teda trvalo prevyšujú výpožičky prezenčné a z celového počtu výpožičiek tvoria približne 3 štvrtiny.**

Prostredníctvom MVS bolo vypožičaných spolu **40 k. j.** (z knižnice i pre knižnicu), z čoho činila:

- *pasívna MVS (iným knižniciam)* – 27 k. j., index 19,
- *aktívna MVS (z iných knižníc)* – 13 k. j., index 173.

Aj v roku 2013 knižnice, podobne ako v rokoch 2012, 2011, 2010 a 2008, **poskytovali viac pasívnu ako robili aktívnu MVS**. Len v roku 2009 bola situácia presne opačná. TK/IS si viac požičiavali z iných knižníc ako im požičiavali. Signalizuje to, že **v niektorých rokoch knižnice viac-menej vystačia so svojimi knižničnými fondami a ešte sú schopné z nich vypožičať aj iným knižniciam**, v iných nimi, pri popísanom spôsobe dopĺňovania, celkom nedokážu saturovať špeciálne požiadavky používateľov TK/IS a obracajú sa na iné, najmä príbuzné špeciálne knižnice.

Prostredníctvom MMVS bolo vypožičaných spolu **122 k. j.**, z čoho činila:

- *pasívna MMVS (iným knižniciam)* – **122 k. j.**, index **96**,
- *aktívna MMVS (z iných knižníc)* – **0 k. j.**, index **0**.

Kým pri MMVS v roku 2011 viac ako 5-násobne prevyšovala pasívna MMVS aktívnu, pri MVS viac ako trojnásobne, podobne ako v roku 2010 a **v roku 2012 pasívna MMVS prevyšovala aktívnu viac ako 14-násobne, v roku 2013 bola približne na rovnakej úrovni. Pasívna MVS v roku 2012 prevyšovala aktívnu z roku 2011 viac ako 11-násobne, no v roku 2013 len dvojnásobne, pričom pri obidvoch išlo len o nízke dvojčiferné čísla.** No ešte v roku 2009 bola situácia celkom opačná. TK/IS poskytli pasívne len 1 výpožičku a aktívne 94, no v roku 2010 pasívne až 111 a aktívne len 1. Podobné to bolo aj v roku 2008, keď TK/IS poskytli iným knižniciam až 87 výpožičiek, ale z iných knižníc si nevypožičali ani 1 výpožičku. Podobne ako pri výpožičkách cestou MVS, tak aj pri výpožičkách MMVS sa niekedy situácia z roka na rok zmení.

Priemerný počet výpožičiek na 1 používateľa TK/IS predstavoval v roku 2013 7,79. V roku 2012 to bolo 9,29. Najvyššia hodnota bola dosiahnutá v predkrízovom roku 2005, kedy priemerný počet výpožičiek na 1 používateľa dosiahol až 12,6. V roku 2010 to bolo 11,30, potom nasledovali ďalšie zostupné hodnoty: v roku 2009 hodnota 10,83, v roku 2008 10,06, v roku 2007 hodnota 9,8, v roku 2011 len 9,11, v rokoch 2003 a 2004 hodnota 9 a len 8,4 výpožičiek v roku 2006. V rokoch 2007 (9,8), 2008 (10,06), 2009 (10,83), 2010 (11,30) sa situácia kontinuálne zlepšovala, v roku 2011 sa opäť rapídne zhoršila (9,11), v roku 2012 o čosi vzrástla. **V roku 2013 sa priemerný počet výpožičiek dostal na najnižšiu priemernú hodnotu od roku 2003,** keď dosiahol len 7,79 výpožičiek na 1 používateľa TK/IS.

Index obratovosti knižničného fondu, vypovedajúci o jeho využívanosti používateľmi, daný pomerom počtu výpožičiek k počtu zväzkov k. j. v knižničnom fonde, **predstavoval v roku 2013 8,1 % využitie knižničného fondu, čím zaznamenal oproti roku 2012 s 10,4 % hlboký prepad,** nedosahujúci ani hodnoty z rokov 2011, keď predstavoval dovedy najnižších len 9,0 %, ani roku 2010, keď bol tiež len 9,1 %, podobne roku 2009 s 9,3 %, aj roku 2008 s 9,9 %. **Touto hodnotou výrazne zaostal za hodnotami z predkrízového obdobia** rokov 2007, keď bola obratovosť 10,6 %, roku 2006 11,8 %, roku 2005 16 % a rokov 2004 a 2003 keď bola po 13 %.

Doteraz najnižšia obratovosť knižničného fondu zaznamenaná v roku 2011 (9) **bola tak v roku 2013 prekonaná o 0,9 %.**

Okrem vyššie spomínaných, poskytovali TK/IS v rámci **služieb** aj **spracovanie bibliografií a rešerší a bibliografické a faktografické informácie.**

Kým v roku 2012 už žiadna z 25 TK/IS nevykonávala expertné činnosti, alebo aspoň o nich nedala vedieť, v roku 2013 ich uviedla opäť 1 TK/IS (príprava rešerší pre riešené a pripravované výskumné úlohy a projekty, kooperácia na riešení a oponovaní projektu, príprava rešeršných podkladov pre hodnotenie stavu vedy a techniky v oblasti výskumu papiera a celulózy), **podobne ako v rokoch 2011 a 2010.** V roku 2009 ešte dve a v rokoch 2008, 2007 a 2006 až tri vypracúvali v rámci **expertných činností** technicko-ekonomické štúdie, výskumné projekty a zabezpečovali prihlášky vynálezov.

V roku 2013 vypracovalo 5 TK/IS 231 rešerší, z toho 4 TK/IS 175 automatizovaných (75,75%), zvyšná slabšia štvrtina rešerší bola spracovaná klasicky. V roku 2012 vypracovalo 6 TK/IS 1 567 rešerší, z toho 5 TK/IS spracovalo len 152 automatizovaných (9,70%), zvyšné rešerše (90,30 %) boli spracované klasicky. Oproti roku 2011, keď 8 TK/IS spracovalo spolu 463 rešerší, z toho 5 TK/IS 139 automatizovaných (30 %) a roku 2010, keď 7 TK/IS spracovalo 258 rešerší, z toho 4 TK/IS 117 automatizovaných (53 %), **išlo v priemere na 1 TK/IS (43,75 rešerše) o významné zvýšenie počtu spracovaných automatizovaných rešerší** (v roku 2012 len 30,4 rešerše). Pre širšie porovnanie: v roku 2009 8 TK/IS vypracovalo 221 rešerší, z toho 6 TK/IS 62 automatizovaných (28 %). **Kým v roku 2012 bol zaujímavý významný nárast klasicky spracovaných rešerší z celkového počtu spracovaných – až 90,30 %, v roku 2013 sa situácia úplne obrátila v prospech automatizovane spracovaných rešerší – až 75,75 %.**

Kým v roku 2012 TK/IS v porovnaní s rešeršami spracúvali naopak len automatizované bibliografie – 2 TK/IS spolu 2 automatizovane spracované bibliografie (100 %) a v roku 2011 a 2010 dve TK/IS vypracovali 2 bibliografie, z toho 1 TK/IS 1 automatizovanú bibliografiu (50 %). **Oproti roku 2009,** keď rovnako 2

TK/IS vypracovalo 6 bibliografií, z toho 1 TK/IS 5 bibliografií automatizovaných (83 %) **sa do roku 2012 stále znižoval záujem o vypracovávanie bibliografií, v roku 2013 TK/IS nevypracovali už ani jednu.**

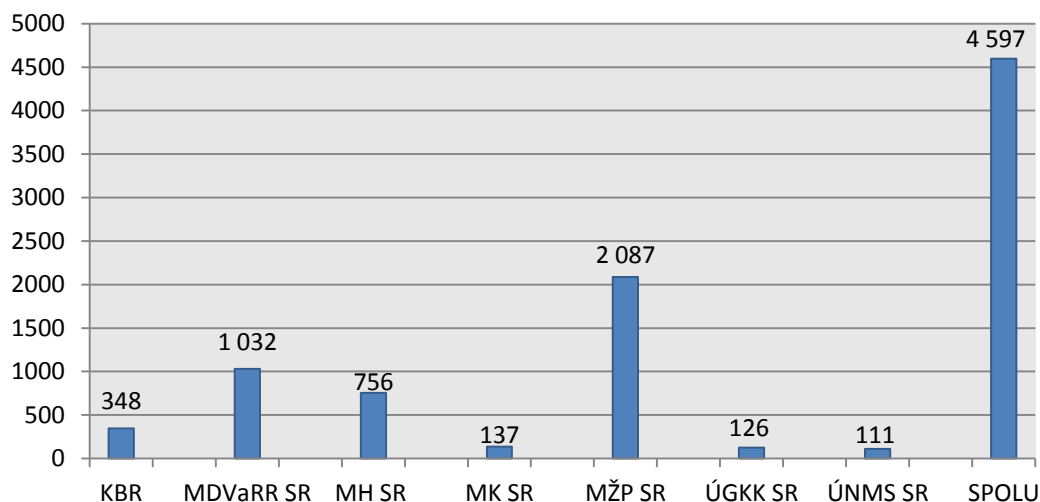
Na základe uvedených čísel a ich porovnaním s priemerami na jednu TK/IS z predošlých rokov (2011-2012) musíme bohužiaľ opraviť tvrdenie z roku 2007, že čoraz viac informácií sa získava z databáz využívaním modernej výpočtovej techniky a konštatovať, rovnako ako v rokoch 2011 a 2012, že **počet vypracovaných bibliografií a rešerší v priemere na 1 TK/IS od roku 2011 klesá.**

Preklady interne vyhotovovali, alebo pre svojich zamestnancov dávali **externe** vyhotovovať **v roku 2013 len 2 TK/IS z 22 – 9,00 %.** V roku 2012 to boli tiež len 2 TK/IS ale z 25 – 8,00 %, v roku 2011 rovnako len 2 TK/IS z 26 – 7,69 %, podobne ako v roku 2010 tiež len 2 TK/IS z 29 – 6,89 %, v roku 2009 to boli 3 TK/IS – 10,7 %, v roku 2008 tiež len 3 TK/IS ale z 30 TK/IS – 10 %, v roku 2007 ešte 7 TK/IS – 20 %, v roku 2006 len 6 TK/IS – 14 %, v roku 2005 7 TK/IS – 18 %, v roku 2004 10 TK/IS – 23 % z danej ročnej vzorky. Prehľad dokumentuje, rovnako ako v predošlom roku, že **záujem o vyhotovovanie interných i externých prekladov, aj keď v roku 2013 v priemere mierne vzrástol, v podstate medziročne klesá.**

Za rok 2013 vykázalo 22 fungujúcich TK/IS **4 597 registrovaných aktívnych používateľov**, index **98** (oproti roku 2012 -3), **návštevníkov** vykázalo všetkých 22 TK/IS v počte **9 774**, index **97** (oproti roku 2012 +2). Za rok 2012 vykázalo 25 fungujúcich TK/IS 5 299 registrovaných používateľov, index 101 (oproti roku 2011 -27), návštevníkov vykázalo všetkých 25 TK/IS v počte 12 434, index 95 (oproti roku 2011 -11). Kým napríklad v roku 2008 sa index medziročne registrovaných používateľov zvýšil o +12 a v roku 2011 až o +38, v roku 2009 klesol o – 3 a v roku 2010 o - 1. Index návštevníkov, ktorý v roku 2008 stúpol až o +16, v roku 2009 stúpol o ďalších + 12 sa v roku 2010 nečakane znížil o -31, v roku 2011 sa opätovne zvýšil o + 27. Znamená to, že **priemerný počet registrovaných používateľov, ktorý sa od roku 2009 znižoval, no v roku 2011 zaznamenal významné zvýšenie, v rokoch 2012 a 2013 opätovne klesol a priemerný počet návštevníkov knižníc, ktorý v roku 2010 náhle klesol, ale v roku 2011 nezanedbateľne narástol, v roku 2012 opäť klesol, ale v roku 2013 v priemere na 1TK/IS mierne narástol.**

Registrovaní aktívni používatelia – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/I (graf č. 9)

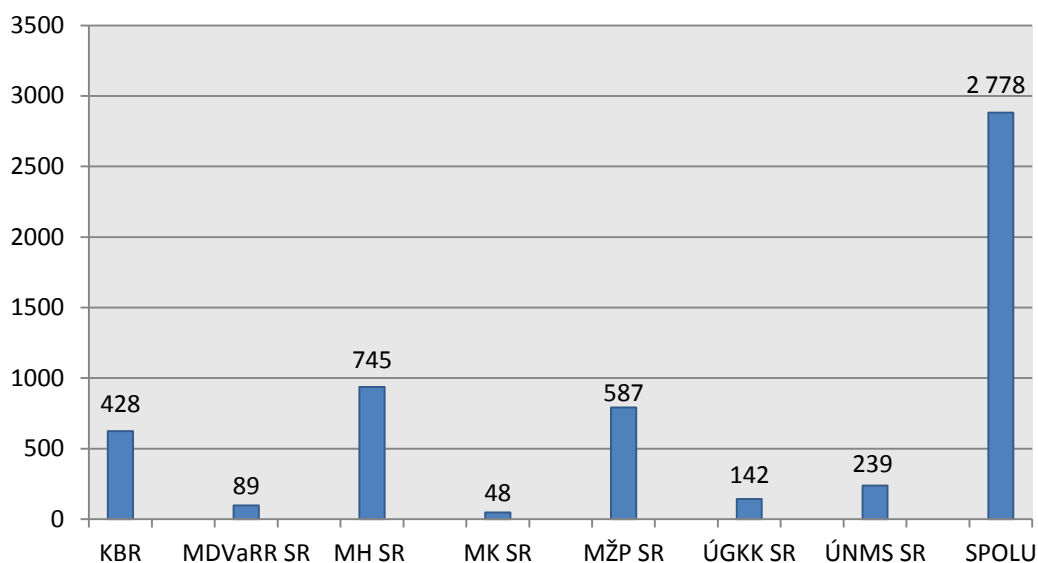

V súvislosti s **priestorovým vybavením celkovú plochu knižnice** vykázalo v roku **2013 všetkých 22 fungujúcich TK/IS**, v roku 2012 všetkých 25 fungujúcich TK/IS, v roku 2011 len 25 z 26 fungujúcich TK/IS, v roku 2010 všetkých 29 fungujúcich TK/IS, podobne ako v rokoch 2009 a 2008. Od roku 2003, keď sa tento ukazovateľ začal sledovať, čoraz viac knižníc ho považovalo za potrebné uviesť a situácia sa z roka na rok zlepšovala. **Súhrnná výmera všetkých priestorov pre knižnice** bola v roku 2013 **2 278,4 m²**, čo **predstavuje priemerne 103,56 m²** pre každú z 22 fungujúcich knižníc, index **90** (- 1 oproti roku 2012).

Súhrnná výmera všetkých priestorov pre knižnice v roku 2012 bola 2 882,2 m², čo predstavovalo priemerne 115,28 m² pre každú z 25 fungujúcich knižníc, index 91 (- 20 oproti roku 2011). V roku 2011 bola súhrnná výmera všetkých priestorov pre knižnice 3 151,2 m², čo predstavovalo priemerne 126,04 m² pre každú z 25 fungujúcich knižníc, index 111 (+ 13 oproti roku 2010). V roku 2010 3 228, 2 m² celkovej plochy knižníc predstavovalo priemerne 111,31 m² pre každú z 29 fungujúcich knižníc, index 98. **Priemerná výmera priestorov knižníc v rokoch 2004 – 2009 sa pohybovala od 106, 38 m² (v roku 2004) po najvyššiu doterajšiu priemernú výmeru - 135, 94 m² v roku 2008.** Z uvedeného vyplýva, že v rozlohe priestorov, slúžiacich knižniciam sa stále uplatňuje medziročná volatilita (kolísanie), ale za posledné 2 roky sa v priemere znižovala.

Celková plocha knižnice – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 10)

Používateľom bola z tejto výmery k dispozícii plocha 1 116,4 m² v 19 TK/IS, čo reprezentovalo v roku 2013 necelých 49 % z ich celkovej plochy. V roku 2012 však plocha 1 114,2 m² v 22 TK/IS reprezentovala iba necelých 39 % z ich celkovej plochy, v roku 2011 bola k dispozícii plocha 1 470,2 m² v 23 TK/IS, čo reprezentovalo 47 % z ich celkovej plochy. V roku 2010 bola v 27 fungujúcich TK/IS k dispozícii plocha 1 584, 2 m² - 48 % z ich celkovej plochy, v roku 2009 - 47 % z celkovej plochy, v roku 2008 - 93 % z celkovej plochy, v roku 2007 85 %, v roku 2006 88 %, v roku 2005 82 % z celej vzorky, v roku 2004 86%, v roku 2003 najviac - až 94 %. **V priebehu rokov väčšina TK/IS vykazovala, že disponuje priestormi pre používateľov, no od roku 2009 bola táto plocha zredukovaná o viac ako polovicu z celkovej plochy TK/IS a hoci sa v roku 2013 oproti roku 2012 zvýšila, nedosiahla ani polovicu z celkovej plochy.**

Priemerná plocha určená pre používateľov bola pre 1 TK/IS v roku 2013 58,75 m², index 116 (+ 37 oproti roku 2012). Priemerná plocha určená pre používateľov bola pre 1 TK/IS v roku 2012 50,64 m², index 79. Najvyššie vykázané priemerné plochy určené používateľom boli v rokoch 2008 (75,82 m²), 2007 (74,14 m²), 2010 (63,92), 2005 (62,6 m²), 2006 (61,75 m²) 2004 (59,73 m²) a najmenšia v roku 2010 – 58,67 m². **Od roku 2004 sa v TK/IS priestory, ktoré dávali k dispozícii pre používateľov, teda priestorové podmienky pre ich kontakt s informačnými zdrojmi, z roka na rok zlepšovali. V roku 2008 dosiahli zatiaľ maximum. V rokoch 2009 a ešte viac v roku 2010 preto prekvapil prudký úbytok priestorov pre používateľov, v roku 2011 došlo k miernemu zlepšeniu. V roku 2012 bola zaznamenaná v histórii sledovaní úplne najnižšia priemerná plocha určená pre používateľov. V roku 2013 sa toto číslo síce zvýšilo, no aj tak naďalej ako v minulom roku platí, že priemerná plocha určená pre používateľov z celkovej plochy knižníc predstavovala menej ako 50 %.**

Študovne a čítárne malo v roku 2013 **16 TK/IS (73 %)** zo vzorky 22 fungujúcich knižníc. V roku 2012 študovne a čítárne malo 17 TK/IS (68 %) zo vzorky 25 fungujúcich knižníc. Najviac študovní a čítární bolo vykázaných v roku 2008 – až 83 %, ale rok 2009 bol opäť návratom ku klesajúcemu trendu, pozorovanému od roku 2003 (2007 – 73 %, 2006 – 54 %, 2005 – 59 %, 2004 – 64 %, 2003 – 69 %). Rok 2013 bol teda o niečo lepší ako rok 2012 a bol v percentuálnom vyjadrení rovnaký ako rok 2011 (73 %). **Počet študovní a čítární v roku 2013 bol 17 s priemerne 9,5 miestami pre používateľov.** V roku 2012 počet študovní a čítární bol 18 s priemerne 9 miestami pre používateľov. V roku 2011 bol 20 s priemerne 9,3 miestami pre používateľov, 2010 ich bolo 23 s priemerne 11,86 miestami pre používateľov, čím sa stal v tomto ohľade najlepším rokom. V roku 2009 pritom knižnice vykázali 22 študovní a čítární s priemerne 9 miestami pre používateľov – čo bol do roku 2012 najnižší počet, v tom roku sa zopakoval. V roku 2008 bol stav o čosi lepší - 27 študovní a čítární s priemerne 10,7 miestami pre používateľov, v roku 2007 to bolo 27 s priemerne 10,3 miestami pre používateľov. Dobrá situácia bola aj v roku 2006 s 11,4 miestami priemerne v 1 študovni a čítární pre používateľov a ešte aj v roku 2005 s 11,2 miestami a 10 miestami v rokoch 2004 a 2003. Paradoxný jav, keď počet študovní a čítární v predchádzajúcich rokoch vykazoval neustále klesajúci počet, ale v tých, ktoré ich vykazovali počet miest na študovanie a čítanie, mierne pribúdali, bol v roku 2007 zvrátený na opačnú tendenciu. V tomto roku TK/IS viac vytvárali pre svojich používateľov priestory využiteľné ako študovne alebo čítárne. Tento jav bol v roku 2009 prerušený tým, že v menšom počte zriadených študovní a čítární bol priamo úmerne k dispozícii aj menší počet miest pre používateľov. V roku 2010 došlo však v takmer rovnakom počte študovní a čítární ako v roku 2009 k väčšej koncentrácii počtu miest na čítanie a študovanie. Rok 2012 zaznamenal veľký úbytok študovní a čítární, ktorých bolo najmenej v celej histórii prieskumov a priemerný počet miest pre používateľov, v histórii sledovania tohto údaju, bol tiež najnižší. **V roku 2013 nedošlo oproti roku 2012 k veľkým zmenám. Hoci počet študovní a čítární v priemere klesol o 1, priemerný počet miest vzrástol o 0,5 miesta. Podmienky pre absenčné štúdium v TK/IS tak ostávajú pomerne skromné.**

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

- počet osobných PC alebo terminálov v knižnici – **29**, na 1 TK/IS pripadali v roku 2013 ešte stále priemerne necelé 2 PC (1,31), obdobne ako v predošlých 9 rokoch, ale ich počet sa blíži skôr k 1PC na TK/IS, z toho počet PC s pripojením na internet pre verejnosť – 7 v 5 TK/IS, na 1 TK/IS pripadalo priemerne 1,4 PC – úplne rovnako ako v roku 2012

Z porovnania s rokom 2012 možno vyvodit', že každá knižnica vzorky z roku 2013 má k dispozícii priemerne len 1,3 počítača, kým v roku 2012 to boli ešte priemerne necelé 2 počítače (presne len 1,68, keď v 25 TK/IS fungovalo spolu 42 PC), v roku 2011 ešte priemerne pre 1 TK/IS 1,69, v roku 2010 1,70, v roku 2009 1,76, v roku 2008 až 1,85. **Počet počítačov prístupných používateľom s pripojením na internet aj ich priemerný počet, ktorý sa v roku 2011 znížil (1,2), ostal v rokoch 2012 a 2013 rovnaký(1,4).**

Pripojenie WIFI v priestoroch knižnice pre používateľov - sledované v roku 2010 prvýkrát – mala v rokoch 2010, 2011 a 2012 len 1 TK/IS z celej každoročnej vzorky. **V roku 2013 ho mali 3 z 22 fungujúcich TK/IS.**

Elektronický katalóg knižnice na internete (údaj doplnený do štatistického výkazu v roku 2010 – sledované prvýkrát) – vykázali v roku 2013 len **2 TK/IS**, v roku 2012 7 TK/IS, v roku 2011 a 2010 po 5 TK/IS. **Počet vstupov do E – katalógu bol 4 386**, v roku 2012 bol 5 190, v roku 2011 bol 3 725 vstupov a 3 383 vstupov v roku 2010. **Elektronický katalóg síce v roku 2013 využívalo len 9 % TK/IS, ale počet vstupov v priemere na 1 TK/IS (2 193) oproti predošlému roku významne vzrástol (2012 – 740) .**

Vlastnú www-stránku vykázalo v roku 2013 len **8 TK/IS – 36 %**, v roku 2012 20 TK/IS – rovných 80 %. V roku 2011 ju uviedlo 21 TK/IS – takmer 81 %, v roku 2010 až 24 TK/IS - takmer 83 %, v roku 2009 len

8 TK/IS – 28 %. Od roku 2007, keď sa začala počítať len **www-stránka vytvorená knižnicou**, ju vykázalo už len 9 TK/IS – 26 % a v roku 2008 dokonca len 5 TK/IS – 16 %.

V predošlých rokoch, keď sa ako **www-stránka** počítali aj informácie o existencii a ponukách knižnice na **www-stránke materskej organizácie**, tento údaj uviedlo podstatne viac TK/IS - v roku 2006 35 TK/IS – 81 %, v roku 2005 ju malo 54 % a v roku 2004 ju uviedlo až 82 % TK/IS.

Oproti posledným 3 rokom (2010-2012) došlo k viac ako 50 % zníženiu počtu vykázaných www-stránok v TK/IS.

Vzdialený prístup k licencovaným elektronickým informačným zdrojom (EIZ) - údaj doplnený do štatistického výkazu v roku 2010 – mali v roku 2013 4 TK/IS, v roku 2012 2 TK/IS, v roku 2011 3 TK/IS, v roku 2010 4 TK/IS. **Zdá sa, že záujem o prístup k licencovaným elektronickým informačným zdrojom v TK/IS je pomerne malý.**

Počet sprístupňovaných licencovaných EIZ (databáz) - údaj doplnený do štatistického výkazu v roku 2010 – uviedli v roku 2013 2 TK/IS v počte celkom len 5 vstupov. V roku 2012 ich 2 TK/IS sprístupňovali 14, v roku 2011 ich 5 TK/IS sprístupňovalo 17, v roku 2010 6 TK/IS sprístupňovalo 18 licencovaných EIZ. **V licencovaných EIZ uskutočnili 2K/IS v roku 2013 1 975 vyhľadávaní**, v roku 2012 1TK/IS 323 vyhľadávaní, v roku 2011 2 TK/IS 380 vyhľadávaní, v roku 2010 rovnako 2 TK/IS 524 vyhľadávaní.

Z licencovaných EIZ bolo v roku 2013 zobrazených/stiahnutých v 2 TK/IS 1 680 e-dokumentov, v roku 2012 v 2 TK/IS 380 e-dokumentov, v roku 2011 rovnako v 2 TK/IS 428 e-dokumentov. V roku 2010, keď bol údaj doplnený do štatistického výkazu, to bolo 624 e-dokumentov. **Po postupnom klesaní zobrazených/stiahnutých licencovaných EIZ, v priebehu 3 predošlých rokov, došlo v TK/IS takmer k trojnásobnému nárastu počtu zobrazovaných/st'ahovaných e-dokumentov oproti východiskovému roku 2010.**

Rovnako sa po prvýkrát v roku 2010 sledoval a vykazoval **počet zodpovedaných dopytov v elektronických referenčných službách**. Vtedy ich iba 1 TK/IS vykázala 25, v roku 2011 tiež 1 TK/IS 36. V roku 2012 ich nevykázala žiadna TK/IS, ale **v roku 2013 1 TK/IS vykázala 350 zodpovedaných dopytov v elektronických referenčných službách.**

Automatizovaný knižnično-informačný systém (AKIS) používalo 15 TK/IS (68 %) z 22 vykazujúcich fungujúcich knižníc. V roku 2012 to bolo tiež 16 TK/IS, ale z 25, preto len 64 %, v roku 2011 17 TK/IS - 65,38 %, v roku 2010 – 62 %, v roku 2009 - 68 %, v roku 2008 -70 %, v roku 2007 tiež 70 % , v roku 2006 ho uviedlo 63 %, v roku 2005 to bolo 56 %, v roku 2004 – 61 %, v roku 2003 - 67 % z danej ročnej vzorky. O jednu TK/IS menej, teda **osem (53 %) z 15 TK/IS, používajúcich nejaký AKIS používalo v roku 2013, podobne ako v predošlých rokoch, ešte stále najrozšírenejší systém Micro CDS/ISIS a jeho aplikácie** (v roku 2012 ho používalo 9 (56,25 %) zo 16 TK/IS, v roku 2011 ho používalo 9 (52,94 %) zo 17 TK/IS v roku 2010 9 z 18 TK/IS (50 %), v roku 2009 11 z 19 TK/IS (58 %) a v roku 2008 rovnako 11 z 21 TK/IS (52 %).

Súhrnne možno povedať, že **vzhľadom na nižší počet vykazujúcich knižníc v roku 2013 percentuálne vzrástol počet TK/IS vykazujúcich používanie automatizovaného knižnično-informačného systému, hoci percento používajúcich systém Micro CDS/ISIS mierne kleslo.**

Názvy a početné zastúpenie používaných AKIS-ov (spolu 15):

- ❑ **Micro CDS/ISIS a jeho aplikácie** – 8 používateľov,
- ❑ **ADVANCED RAPID LIBRARY** – 2 používatelia,
- ❑ **CLAVIUS** – 1 používateľ,
- ❑ **DAWINCI** – 1 používateľ,
- ❑ **LIBRIS** - 1 používateľ,
- ❑ **vlastný AKIS** – 2 používatelia.

Rôzne agendy a evidencie namiesto AKIS používala, rovnako ako v roku 2012, **len 1 TK/IS**, v roku 2011 to boli ešte 2 TK/IS a vôbec žiadny AKIS nemalo 6 TK/IS, kým v rokoch 2012 a –2011 ho nemalo až 8 TK/IS.

Vlastné elektronické databázy (DB) uviedli v roku 2013 **3 TK/IS (skoro 16 %)**, v roku 2012 tiež 3 TK/IS zo vzorky 25 (iba 12 %), kým v roku 2011 ešte 9 TK/IS (skoro 35 %). V roku 2010 ich uviedli tiež len 3 TK/IS (10 %), v roku 2009 tiež iba 7 TK/IS (25 %), v roku 2008 - 20 %, v roku 2007 – 29 %, v roku 2006 - 21 %, 2005 – 26 %, 2004 – 16 %, 2003 – 17 %. Z prehľadu vidno, že v priebehu rokov niekedy menej, inokedy o čosi viac TK/IS uvádza budovanie vlastných databáz. **V roku 2013 viac ako 15 % fungujúcich TK/IS budovala vlastné databázy korešpondujúce s odborným zameraním firmy alebo odvetvia, v ktorom TK/IS pôsobili.**

K najvýznamnejším vlastným elektronickým DB v roku 2013 patrili:

- **ADIS CELPA**, budovaná vo VÚPC, a. s. (Výskumnom ústave papiera a celulózy), Bratislava,
- **ZVÁRANIE** vo VÚZ – PI SR (Výskumnom ústave zvaračskom – Priemyselnom inštitúte SR, Bratislava),
- **GEO BIBLIOGRAFIA** – po prvýkrát uvádzaná DB, budovaná v ŠGÚDŠ (Štátnom geologickom ústave Dionýza Štúra, Bratislava).

Prvé dve uvádzané databázy už dlhoročne využívajú aj ďalšie obdobne zamerané firmy a ich špeciálne TK/IS na Slovensku.

Je smutné, že z tohto výpočtu vypadla po výrazných redukciách činností a zamestnancov dlhoročne uvádzaná databáza VODA-AQUA, budovaná vo Výskumnom ústave vodného hospodárstva v Bratislave, ktorý pri úsporných opatreniach organizácie prepustil v roku 2012 aj svoju dlhoročnú významnú riaditeľku knižnice.

Medzi najčastejšie využívané databázové centrá, informačné zdroje a databázy domáce/zahraničné možno zaradiť DB:

- ♦ **COMPENDEX,**
- ♦ **DATABÁZY CVTI SR,**
- ♦ **EMBASE,**
- ♦ **EUROPREAN PHARMACOPOEIA,**
- ♦ **EVINOR,**
- ♦ **GEOBASE,**
- ♦ **GEOLOGICKÁ BIBLIOGRAFIA SR,**
- ♦ **GEOREF,**
- ♦ **ISI WEB OF KNOWLEDGE,**
- ♦ **ORGANIC PROCESS RESEARCH AND DEVELOPMENT,**
- ♦ **SCOPUS,**
- ♦ **USP - NF,**
- ♦ **ZBIERKA ZÁKONOV SR.**

Vstup do domácich a zahraničných databázových centier uviedli v roku 2013 **len 2 TK/IS (9 %)**, v roku 2012 12 %, v roku 2011 11,5 %, kým v roku 2010 len necelých 7 %, v roku 2009 11 %, v roku 2008 10 %, 2007 – 15 %, 2006 – 9 %, 2005 – 13 %, 2004 – 14 %, 2003 – 23 %, čo **predstavuje od počiatku viac-menej klesajúcu tendenciu.**

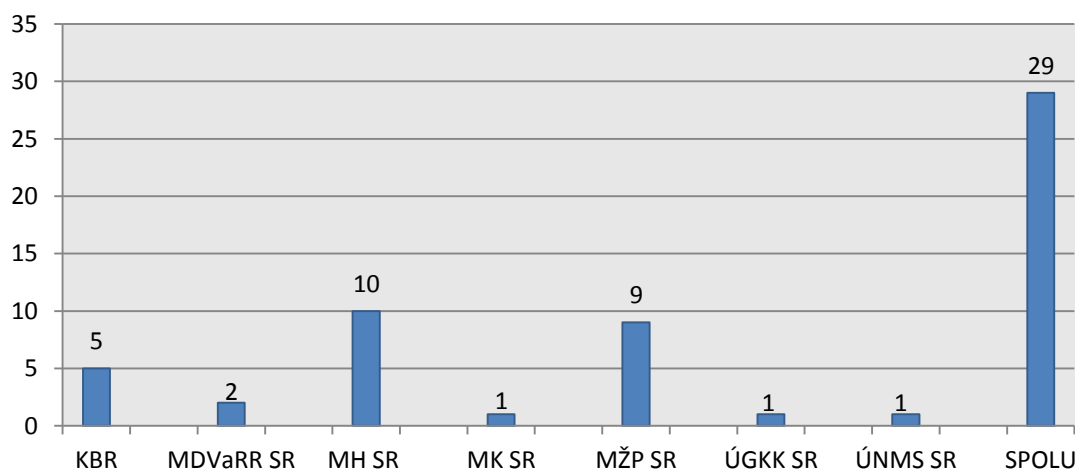
- **Využívanie elektronickej pošty: 22 TK/IS (100 %)**, rovnako ako v roku 2012 25 TK/IS (100 %), v roku 2011 25 TK/IS z 26 (96 %), v roku 2010 všetkých 29 TK/IS (100 %), v roku 2009 - 96 %, v roku 2008 – 100 %, v roku 2007 – 100 %, v roku 2006 – 95 %, v roku 2005 – 97 %, v rokoch 2004 a 2003 len 89 %.
- **Prístup do internetu: obdobne 22 TK/IS (100 %)**, v roku 2012 24 TK/IS (96 %), v roku 2011 25 TK/IS z 26 (96 %), v roku 2010 všetkých 29 TK/IS (100 %), v roku 2009 - 93 %, v roku 2008 – 100 %, v roku 2007 - 85 %, v roku 2006 - 98 %, 2005 – 97 %, 2004 – 77 %, 2003 – 71 %.
- **Využívanie intranetu: 14 TK/IS (64 %)**, v roku 2012 16 TK/IS (64 %), v roku 2011 18 TK/IS (69 %), v roku 2010 21 TK/IS (72 %), v roku 2009 - 68 %, v roku 2008 - 70 %, v roku 2007 – 70 %, v roku 2006 - 58 %, 2005 – 64 %, 2004 – 52 %, 2003 – 44 %.

- **Využívanie extranetu:** v roku 2013 vykázali 2 TK/IS (9 %), kým v roku 2012, rovnako ako v roku 2011 vykázala len 1 TK/IS (4 %), no napríklad v roku 2010 4 TK/IS (14 %), v roku 2009 – 11 %, v roku 2008 – 17 %, v roku 2007 – 12 %, v roku 2006 – 9 %, 2005 – 10 %, 2004 – 9 %, 2003 len 2 %.

Aj v roku 2013 boli, podobne ako v roku 2012, v rámci využívania e-pošty, prístupu do internetu, intranetu a extranetu zaznamenané mierne vyššie alebo rovnaké čísla a percentuálne podiely.

Počet všetkých PC s pripojením na internet – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 11)

Z A M E S T N A N C I

V roku 2013 v **22 fungujúcich TK/IS pracovalo spolu 26 zamestnancov** (fyzický stav), index **95**, ktorý je rovnaký ako v roku 2012, keď v 25 fungujúcich TK/IS pracovalo spolu 30 zamestnancov (fyzický stav) a približne rovnaké to bolo aj v roku 2011. Oproti 41 zamestnancom z roku 2010 (fyzický stav) a indexu 101, však vidno, že **došlo v týchto 3 rokoch k poklesu**. V roku 2009 bol index 100, v roku 2008 index 107, v roku 2007 index 104. Nižšie indexy boli zaznamenané v roku 2006 index 83, v roku 2005 index 88, v roku 2004 index 99. **V prepočte na plný 8-hodinový úväzok to predstavovalo 17,34 zamestnancov**, index 110 (v roku 2012 to bolo 17,25 zamestnancov, index 87, v roku 2011 to bolo 20,68 zamestnancov, index 107, v roku 2010 21,65 zamestnancov, index 84, v roku 2009 index 102, v roku 2008 index 113, v roku 2007 index 79, v roku 2006 index 73, v roku 2005 index 88, v roku 2004 index 102). Na plný 8-hodinový úväzok pracovalo v roku 2013 z celkového počtu, **0,58 mužov a 16,75 žien**.

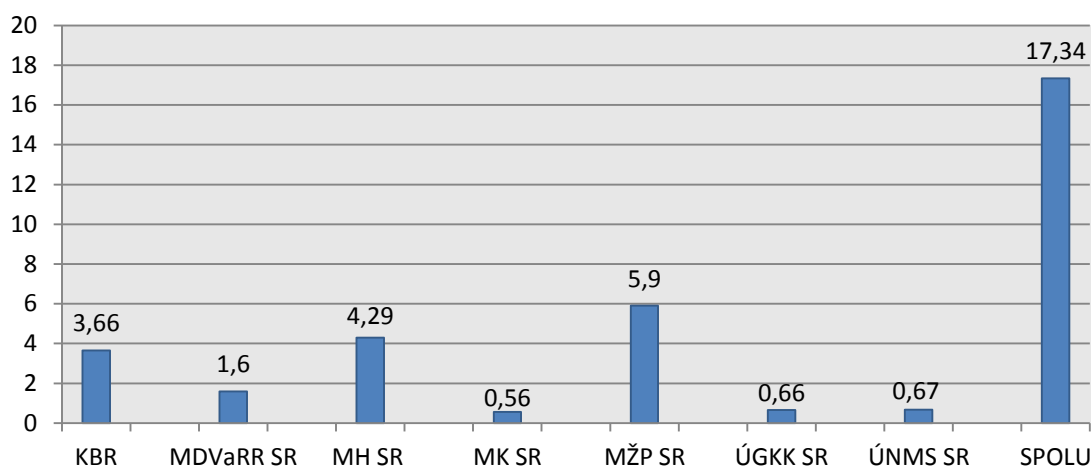
Z hore uvedeného počtu všetkých zamestnancov TK/IS všetkých **26 zamestnancov (fyzický stav)**, vykonávalo **knihovnicke činnosti**, index **95**, v roku 2012 30 zamestnancov (fyzický stav), vykonávalo knihovnicke činnosti, index 98. V roku 2011 32 zamestnancov (fyzický stav), vykonávalo knihovnicke činnosti, index 95, v roku 2010 ešte 38 zamestnancov (fyzický stav), vykonávalo knihovnicke činnosti, index 101, (v roku 2009 index 105, v roku 2008 index 111, v roku 2007 index 100, v roku 2006 index 88, v roku 2005 index 99, v roku 2004 index 92). V prepočte **na plný 8-hodinový úväzok ich bolo 17,34, index 110**, v roku 2012 17,25, index 90, v roku 2011 ich bolo 20,01, index 108, v roku 2010 ešte o čosi viac - 20,98, no index, vo vzťahu k priemeru predošlého roku, bol len 86, (v roku 2009 index 104, v roku 2008 index 80, v roku 2007 index 88, v roku 2006 index 75, v roku 2005 index 88, v roku 2004 index 96). Z tohto počtu bolo **0,58 mužov a 16,75 žien**.

Počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnicke činnosti s vysokoškolským vzdelaním (fyzický stav) boli len **2 zamestnanci, index 100**. V roku 2012 bol fyzický stav ešte 5, ale index oproti roku 2011 bol len

index 83. V priaznivejšom roku 2011 ich bolo 6, index 96, v roku 2010 však tiež len 5 a index 86, (v roku 2009 index 90, v roku 2008 index 110, v roku 2007 index 111, v roku 2006 index 90, v roku 2005 index 96, v roku 2004 index 95). **V prepočte na plný 8-hodinový úväzok** ich bolo už len **1,57**, ale index (pomer priemernej hodnoty jednej TK v roku 2013 k roku 2012) bol **105**. Lepšie to vyzeralo v predchádzajúcich rokoch – v roku 2012 pracovalo v prepočte na plný 8-hodinový úväzok 3,75, index 81, v roku 2011 4,63 zamestnanca index 92. V roku 2010 ich bolo 4,016, index 104, (v roku 2009 index 128, v roku 2008 index 128, v roku 2007 index 120, v roku 2006 index 77, v roku 2005 index 97, v roku 2004 index 96), z nich bolo **0 mužov a 1,57 žien, čo je zatiaľ najnižšie číslo.**

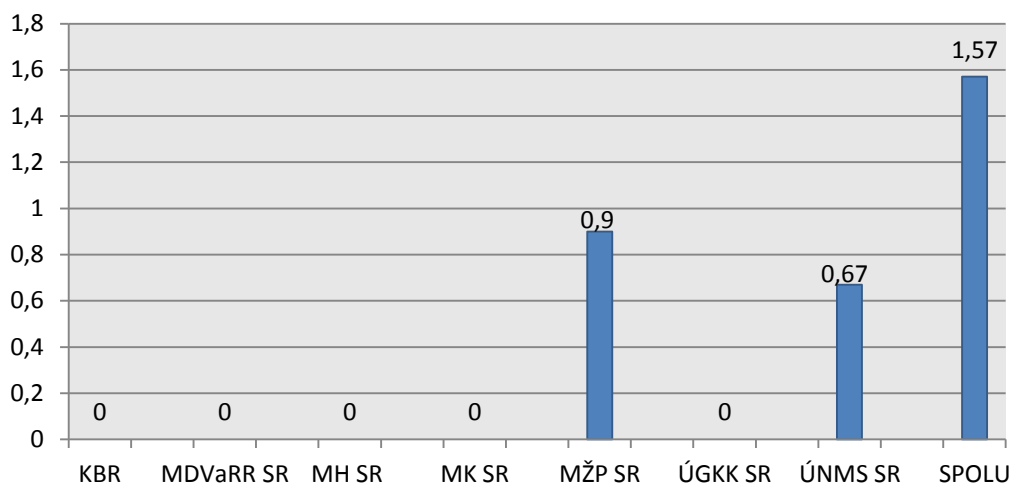
Zamestnanci knižnice (prepočítaný stav) – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 12)

Zamestnanci knižnice s vysokoškolským knihovníckym vzdelaním (prepočítaný stav) - podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 13)

Problém kumulovania funkcií v slovenských TK/IS a tiež veľmi nízkych pracovných úväzkov pre tieto knižnice je dlhoročne spomínaným problémom. Kým v roku 2004 pracovalo v 1 TK/IS na plný 8-hodinový úväzok priemerne 1,6 zamestnanca vykonávajúceho knihovnícke činnosti, v roku 2005 1,4 zamestnanca a v roku 2006 pracoval v 1 TK/IS priemerne stále ešte aspoň 1 zamestnanec, **od roku 2007 sa táto už aj tak varujúca hodnota dostala pod hranicu 1 zamestnanca - na hodnotu priemerne 0,82 zamestnanca pre 1 TK/IS, čo už malo likvidačný charakter.** V roku 2008 sa síce mierne zvýšila na

priemerne 0,87 zamestnanca a v roku 2009 na 0,90 zamestnanca, ale ostávali pod hranicou 1 zamestnanca, čo sme označili ako alarmujúci stav. V roku 2010 došlo v tejto oblasti k ďalšiemu poklesu. Na 1 TK/IS po prepočítaní (prepočítaný stav) pripadlo len 0,80 zamestnanca. O niečo lepšie, ale stále pod hranicou 1 zamestnanca skončil aj rok 2011, keď na 1 TK/IS po prepočítaní pripadlo len 0,86 zamestnanca. **V roku 2012 bol zaznamenaný v prepočítaní na 1 TK/IS dosiaľ úplne najnižší stav, a to len 0,75 zamestnanca. V roku 2013 sa situácia mierne zlepšila, keď sa táto hodnota zvýšila na 0,82 zamestnanca, no nepresiahla likvidačnú hranicu.**

Podobne ako v rokoch 2012 až 2010 **mali aj v roku 2013 dominantnú pozíciu zamestnanci knižníc so stredoškolským knihovníckym vzdelaním**, ktorí vo fyzickom i v prepočítanom stave po obidva roky takmer o polovicu prevyšovali zamestnancov knižníc vykonávajúcich knihovnícke činnosti s vysokoškolským vzdelaním.

Kým v roku 2010 sa **počet zamestnancov TK/IS** oproti roku 2009 mierne zvýšil, **v roku 2013, podobne ako v rokoch 2012 i 2011, postupne klesal. Počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti**, ktorý v roku 2010 oproti roku 2009 klesol, **klesol aj v roku 2011 a v roku 2012 a 2013 ešte viac.**

Vykázať za rok 2013 môžeme **ďalšie, pomerne nové, ukazovatele o zamestnancoch knižníc**, ktoré v Ročnom výkaze o knižnici pribudli v roku 2012, a to:

- **zamestnanci so základným knihovníckym vzdelaním (rekvalifikačný kurz)** – v TK/IS pracovalo **5 fyzických osôb**, rovnako ako v roku 2012, **v prepočítanom stave 3,06**, v roku 2012 3,25;
- **zamestnanci bez knihovníckeho vzdelania** – bolo ich v TK/IS **vo fyzickom stave 6**, rovnako ako v roku 2012, v prepočítanom 3,01 – teda o čosi viac ako v roku 2012 - 2,87;
- **pracovníci vykonávajúci knihovnícku činnosť na dohodu (aktivační – prepočítaný počet)** – 0 fyzických osôb – TK/IS ich v roku 2013 ani v roku 2012 nezamestnávali.

Prijateľné je, že **v 16 prípadoch** z 22 fungujúcich TK/IS (v roku 2012 v 21 prípadoch v 25 fungujúcich, v roku 2011 v 23 prípadoch z 26 fungujúcich TK/IS, no v roku 2010 len v 19 prípadoch z 29 fungujúcich TK/IS) **boli v TK/IS výpožičné hodiny** (ak o niečom takom môžeme pri tomto type špeciálnych knižníc s plnou vážnosťou hovoriť) **zachované v rovnakom časovom rozsahu ako v predošlom roku**. Často boli poskytované po dohode s osadenstvami podnikov alebo len na požiadanie, v 4 prípadoch boli kratšie, čo znamená, že na kratší režim prešli ďalšie 2 knižnice. V roku 2012 iba v 2 prípadoch boli kratšie ako v roku 2011 (v roku 2011 to boli tiež len 2 prípady, v roku 2010 boli kratšie v rámci týždňa až v ôsmich prípadoch oproti roku 2009). Rovnako ako v roku 2012 aj v roku 2013 **v 2 prípadoch sa výpožičné hodiny v TK/IS dokonca predĺžili** (v roku 2011 len v 1 prípade, v roku 2010 sa predĺžili v 2 prípadoch, v roku 2009 dokonca až v štyroch prípadoch, ale v roku 2008 tiež len v 1 prípade). **Platí, že výpožičné hodiny v TK/IS sa každý rok pružne prispôbujú aktuálnym potrebám osadenstiev organizácií a firiem.**

Z Á V E R

V roku 2013 bola v sieti TK/IS prekvapivo zrušená 1 dlhodobou vykazujúca knižnica významnej akciovej spoločnosti s takmer 11-tisícovým knižničným fondom. Zo 7 stagnujúcich TK/IS boli 3 stagnujúce 5 a viac rokov a z 3 zakonzervovaných bola 1 stagnujúca 9 rokov, vyradené z evidencie, čím **ostalo pre rok 2014 v sieti 29 TK/IS**. Knižničný fond desiatich stagnujúcich a zakonzervovaných knižníc - spolu 159 354 knižničných jednotiek - ostával v roku 2013 nevyužitý. Vyradením štyroch dlhodobou stagnujúcich knižníc sa navždy stratil knižničný fond 22 776 k. j. Knižničný fond bol vo vzorke 22 fungujúcich TK/IS oproti predchádzajúcemu roku vyšší. Nebývalú odchýlku smerom nahor zaznamenal priemerný knižničný fond na 1 TK/IS. Ročný prírastok knižničného fondu (KF) a priemerný ročný prírastok na 1 TK/IS však zaznamenali oproti predošlému roku mierny pokles.

Odber periodík sa v roku 2013 znížil na takmer polovičné hodnoty z roku 2012. Odber zahraničných periodík sa v roku 2013 znížil na 50 %. Dlhodobá orientácia na odber zahraničných periodík sa v roku 2013 takmer stratila. Po tom, čo sa dopĺňovanie kúpou v roku 2012 dostalo po viacerých rokoch opäť na 1. miesto a tvorilo takmer tri štvrtiny prírastku, došlo v roku 2013 k regresu. Prvé miesto obsadilo, pravdepodobne pri nedostatku finančných prostriedkov TK/IS, dopĺňovanie prostredníctvom daru a vlastnej produkcie firiem. Dopĺňovanie kúpou, ktoré sa dostalo v roku 2012 po viacerých rokoch opäť na 1. miesto, obsadilo v roku

2013 až 2. miesto a netvorilo ani polovicu prírastku. TK/IS začali viac doplňovať svoje fondy aj prostredníctvom povinných výtlačkov.

Pomer úbytku na celkovom stave knižničného fondu bol v roku 2013 za sledované roky tretí najnižší – 0,56 %. V roku 2013 sme zaznamenali najnižší priemerný počet výpožičiek v 1 TK/IS od roku 2003 – teda za posledných 10 rokov.

Index obratovosti knižničného fondu, vypovedajúci o jeho využívanosti používateľmi, daný pomerom počtu výpožičiek k počtu zväzkov k. j. v knižničnom fonde, zaznamenal oproti roku 2012 hlboký prepád a výrazne prekonal aj doteraz najnižšiu hodnotu 9 – v roku 2013 len 8,1.

Rovnako ako v predchádzajúcom roku možno konštatovať, že pokračujúci mierny nárast pasívnej MVS a MMVS svedčí o tom, že domáce i zahraničné knižnice naďalej využívajú fondy našich špeciálnych knižníc. Pokles aktívnej MVS a MMVS však naďalej vypovedá o nedostatku podnetov zo strany organizácií, v ktorých TK/IS pôsobia. Aj keď sa počet vypracovaných rešerší oproti minulému roku výrazne znížil, oproti roku 2012, keď došlo k výraznému nárastu klasického spracovania, v roku 2013 sa situácia úplne obrátila v prospech automatizovane spracovaných rešerší – až 75,75 %. Do roku 2012 sa stále znižoval záujem o vypracovávanie bibliografií, v roku 2013 TK/IS nevypracovali už ani jednu.

Záujem o vyhotovovanie interných i externých prekladov, aj keď v roku 2013 v priemere mierne vzrástol, v podstate medziročne klesá.

V roku 2013 opäť 1 z 22 TK/IS vykonávala expertné činnosti, ktoré od roku 2008 – 2011 vykonávali 3 – 1 TK/IS (v roku 2012 žiadna), ktoré v rámci nich vypracúvali napríklad technicko-ekonomické štúdie, výskumné projekty a zabezpečovali prihlášky vynálezov.

Priemerný počet registrovaných používateľov v roku 2013 v priemere na 1TK/IS mierne narástol.

V roku 2012 bola zaznamenaná v histórii sledovaní úplne najnižšia priemerná plocha určená pre používateľov. V roku 2013 sa toto číslo síce zvýšilo, no aj tak, naďalej ako v minulom roku platí, že priemerná plocha určená pre používateľov z celkovej plochy knižníc predstavovala menej ako 50 %, čo vytvára čoraz skromnejšie podmienky pre absenčné štúdium v TK/IS.

Pokiaľ ide o využívanie informačných technológií, počet počítačov prístupných používateľom s pripojením na internet, ktorý sa v predošlých rokoch znižoval, ostal v rokoch 2012 a 2013 rovnaký (1,4).

Pripojenie WIFI v priestoroch knižnice pre používateľov sa od začiatku sledovania v roku 2010 zvýšilo.

Elektronický katalóg knižnice na internete (údaj doplnený do štatistického výkazu v roku 2010) – síce v roku 2013 využívalo len 9 % TK/IS, ale počet vstupov v priemere na 1 TK/IS oproti predošlému roku významne vzrástol.

Vlastnú www-stránku vykázalo (údaj od roku 2007) v roku 2013 len 8 TK/IS – 36 %, čo je výrazne menej ako v predošlých rokoch, keď ju vykazovalo okolo 80% knižníc. Išlo však pravdepodobne o www stránku ich organizácií. TK/IS v roku 2013 uviedli však len www-stránky vytvorené knižnicou.

Aj v roku 2013 boli, podobne ako v roku 2012, v rámci využívania e-pošty, prístupu do internetu, intranetu a extranetu zaznamenané mierne vyššie alebo rovnaké čísla a percentuálne podiely.

Vzdialený prístup k licencovaným elektronickým informačným zdrojom (EIZ) - údaj doplnený do štatistického výkazu v roku 2010 – mali v roku 2013 4 TK/IS. Zdá sa, že záujem o prístup k licencovaným elektronickým informačným zdrojom v TK/IS je pomerne malý.

Počet zodpovedaných dopytov v elektronických referenčných službách, ktoré v roku 2011 vykázala iba 1 TK/IS (v počte 350, no v roku 2012 žiadna).

V percentuálnom prepočte, pri porovnaní s predchádzajúcim rokom, o niečo viac knižníc používalo automatizovaný knižnično-informačný systém, takmer štvrtina fungujúcich knižníc však nemala žiaden. V roku 2013 iba necelých 14 % fungujúcich TK/IS budovalo vlastné databázy korešpondujúce s odborným zameraním firmy alebo odvetvia, v ktorom TK/IS pôsobili.

Iba 4 TK/IS využívajú domáce a zahraničné informačné zdroje a databázy. Zanedbateľný ostáva aj počet TK/IS vstupujúcich do domácich a zahraničných databázových centier.

V roku 2013 nepresiahla prepočítaná hodnota počtu zamestnancov na 1 TK/IS hodnotu 1 – bola len 0,82 zamestnanca, čo je takmer likvidačné.

V roku 2013 počet zamestnancov TK/IS, vo fyzickom stave i v prepočítaní na plný úväzok, opäť klesol, rovnako aj tých, ktorí vykonávali knihovnícke činnosti a tiež zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Stále platí, že v TK/IS pracujú a vo väčšine prípadov ich aj vedú zamestnanci so stredoškolským vzdelaním. Knižnice naďalej využívajú aj služby na dohodu o vykonaní práce, poskytované ich bývalými zamestnankyňami - v súčasnosti už živnostníkami, pracujúcimi za úplatu.

Do roku 2013 bolo v SR zrušených alebo bolo pre dlhodobú stagnáciu vyradených z evidencie 307 TK/IS, čo predstavuje 91,36 % z pôvodnej vzorky. Štatistické zisťovanie budeme teda robiť už iba pri necelých desiatich percentách pôvodnej vzorky. Preto, ak vo vykazovacom roku 2014 klesne počet fungujúcich knižníc na 20 a menej, zjednodušíme prezentáciu výsledkov prieskumu na rozbor bez medzoročných porovnaní, komentárov, indexov a grafov.